قول هیوی و محاسبه در تعیین خروج ماه از تحت الشعاع

6:56

شاگرد: حتی اگر با محاسبات دقیق ریاضی مشخص شود، بدون رؤیت در هوای ابری هم ثابت می‌شود؟ وقتی موضوع اهلال شد با محاسبه هم می‌توان به آن رسید.

استاد: اگر به علم برسیم بله. اما صحبت در این است که این محاسبات دقیق نیست. آن اهلال هلال با محاسبات ما ممکن نیست. در آن رساله فرمودند مستحیل است که به یک ضابطه برسیم. گفتند علماء بزرگ به قدری روی این زحمت کشیدند و خون دل خوردند...! آن استاد در درس هیئت ای در درس اسفار می‌فرمودند: «خودکشی کردند». تعبیرشان این بود. همین هم هست. یعنی واقعاً در هیئت قدیم - تشریح الافلاک را مباحثه کردیم - خودکشی است. شما فلک تدویر و رجعت و استقامت و ... را می‌خواستند درست کنند؛ با انواع چیزها! خیلی سخت بود! در فکر کردن خودکشی کردند تا اینها را سر برسانند.

جالب این است که در دو جای تشریح الافلاک شیخ بهائی فرموده بودند به جایی رسیده‌اند که دیگر نمی‌توانند کاری کنند. فرموده بودند: «و هذه من مشکلات هذا الفن». آن چه که در رصد خانه می‌بینیم با آن چه که از حیث نظری می‌توانیم درست کنیم، نمی‌شود. مرکز معدل المسیر با آن در دو جا بود. به گمانم در همین مواردی‌که شیخ بهائی فرمودند مشکل است، کوپرنیک برای این‌که هیئت قدیم را عوض کند، آن را به پاپ عرضه کرد. گفت وقتی ما می‌خواهیم به دانشجوهای نجوم و هیئت، درس بدهیم در اینجا با مشکل مواجه می‌شویم. یک قولی از قدما هست که خورشید را وسط می‌گذارد و زمین و ... را دور آن می‌گردانند. اگر به این صورت بگذاریم این مشکلات پیش نمی‌آید. عالیجناب از این به بعد اجازه می‌دهی که در کلاس‌های نجوم خورشید را وسط بگذاریم و زمین را به دور آن بگردانیم؟! خورشید مرکزی.

کسانی که زمین را مرکز می‌گذاشتند، با مشکلات بسیاری مواجه بودند. در این مشکلات کثیره، چه کار کردند؟ خودکشی کردند تا راه‌هایی را پیدا کردند. فلک تدویر برای رجعت و استقامت... . مثلاً در رصد خانه می‌دیدند مشتری دارد می‌رود، یک دفعه می‌دیدند ایستاد. آن را رصد می‌کردند. می‌دیدند یک دفعه می‌ایستد (استقامت) و چند روز نمی‌رود. حال نرفت که هیچ، یک دفعه می‌دیدند که دارد بر می‌گردد. خُب چه شد؟! یک ستاره دوباره دارد در آسمان بر می‌گردد؟! چنین چیزی چطور ممکن است؟! یک کمی بر می‌گردد...؛ به اینها می‌گفتند خمسه متحیره؛ یعنی متحیر می‌شوند که بروم ای نرم. کمی می‌ایستد و چند قدم بر می‌گردد، دوباره می‌رود و با سرعت جبران می‌کند! این را در رصدخانه می‌بینند؛ مریخ را به این صورت می‌بینند، خُب چه کارش کنیم؟! زمین هم مرکز است...؛ فلک تدویر. گفتند این در خودش دارد در فلک کوچکی دور می‌زند، وقتی پایین می‌آیی استقامت می‌شود، وقتی بر می‌گردد رجعت می‌شود و دوباره بعدش دو حرکت با هم ترکیب می‌شوند. الآن هم آن

ار طور دیگری با مسأله منظر و دید درست می‌کنند.

این جور نیست که آدم در این محاسبه‌ها مطمئن شود. بله، اگر یک جایی امارِه ما علمی بود؛ علمی بود که اهل فن و غیر اهل فن به‌طور قطع آن را قبول دارند، آن گاه قبول است. فتوا هم هست. قبلا عرض کردم؛ مثل جامع المسائل حاج آقا و خیلی کسان دیگر گفته‌اند اگر از قول اهل فن به علم برسیم، قبول است. شاید در «اسألة حول رویة الهلال» هم بود. گفته‌اند خُب اگر به علم برسیم، علم است و علم داریم.

بازبینی #1
ایجاد شده 29 آوریل 2026 11:55:54 توسط ... .
به روزرسانی شده 29 آوریل 2026 11:56:31 توسط ... .